

nivium frigora, nec longitudo itineris. Et nunc præsens sum, in litteris his assistens illi. Sine me poterit esse nusquam. Debitor sum dignationi ejus, per quam dignus habitus sum assumi in id gratiæ. Sed debito ipsa absolvit gratia, quia necessitas in voluntatem transiit. Honorate virum, ut vere honorabile membrum in Christi corpore. Vas est in honorem ni fallor, plenum gratiæ et veritatis, refertum plurimis bonis. Remittite eum cum lætitia, quamplurimo sub reditu lætificaturum. Dignemini eum ampliori, ut dignum est, gratia, et ita ut de plenitudine ejus omnes, cum redierit, accipiamus. Sane si quid petierit in nomine Domini Jesu, non debet apud vos pati difficultatem. Nam si nescitis, iste est qui manus suas extendit ad pauperes Ordinis nostri; iste est qui de possessionibus ecclesiæ suæ, quantum cum pace potest suorum, libenter frequenterque largitur ad victum. In nomine Jesu cur dixerim, audite. Si enim petierit (quod suspicor vereor) dimitti a regimine monasterii (742), quis illum noscens, in nomine Jesu petere putet? Fallor, si non solito timorator, si non se ipso melior factus sit, ex quo vidistis eum. Quanquam pene ab introitu suo in multis Ordinem illum meliorasse cognoscitur: verbi gratia, in observantia jejuniorum, silentii, indumentorum pretiosorum et curiosorum (743).

anno ad visitandum tam ipsum, quam communem matrem Romanam Ecclesiam Romam adii; tum etiam ad Bernardum scribens libri sexti epistola 46, «Videram eum.» inquit (scilicet Eugenium), «primo anno pontificatus sui Romæ.» Quo quidem in itinere illud ipsi accidit, quod postea Eugenio scripsit, libri sexti epistola 44, ut a marchione Opione per Italiam grassante spoliatus, Placentinorum auxilio omnia recuperaverit. Iterum vero Eugenium invisit circa annum 1151, a quo quam fuerit benigne exceptus, testatur in quadam epistola ad S. Bernardum, cujus amicitiae officium hæc in parte agnoscit.

(742) Forsan cogitabat Petrus dimisso regimine ad S. Bernardum se recipere, ut quidem ipse proficitur supra in epistola 264.

(743) Hæc omnia testantur præclara ejus Statuta in Bibliotheca Cluniacensi. Confer Orderici librum decimum tertium ad annum 1132.

(744) Scripta anno Christi 1150.

(745) Henrico, qui germanus erat Ludovici Junioris, post archiepiscopo Remensi. Confer epistolas 269, 305 et 307. Eum a Ludovico patre divinis servitiis mancipatum Honorius II in suam tutelam suscepit, teste ejus epistola in Spicilegii tomo III, pag. 150, ubi alia succedit Ludovici regis ad legatum apostolicum, concedenda eidem Henrico præbenda in Ecclesia Pontisarenensi. Abbas fuit Sanctæ Mariæ Stampensis, necnon archidiaconus Aurelianensis, ex Chartario Sancti Martini de Campis.

(746) Id patet ex duabus Anselmi epistolis ad Urbanum II, quæ sunt libri secundi epistolæ 33 et 34. Simile quid de Belvacensis Ecclesiæ statu scribit Ivo episcopus Carnotensis epistola 87. «Prædicta.» inquit. «Ecclesia (Belvacensis) tandiu jam bonos desuevit habere pastores, ut malos habere, videatur ei quasi legitimum, bonos autem eligere, quasi nefarium.» etc.

(747) Heloissa, Petri Abælardi quondam conjux, deinde sanctimonialis, denique abbatissa parthenonis Argentoliensis, ad Sequanam præterfluentem in

EPISTOLA CCLXXVIII (744).

AD EUMDEM, PRO EPISCOPO BELVACENSIS (745).

Petitiones filii vestri episcopi Belvacensis quam dignæ sint exaudiri, non est quod vos doceamus: ipsæ satis per se paternis visceribus vestris quod dignum est et justum est, facile persuadent. Agimus tamen. Fovendus est devotus juvenis favore paterno: et zelus bonus, quem pro sua Ecclesia gerit, non modo approbandus, sed et juvandus. Sic seipso in dies devotior, ferventior, fortior fiet, cum vexationes et tribulationes, quæ nunquam desunt illi Ecclesiæ (746) a malis hominibus, manu indeficientis auxilii vestri sibi senserit e regione levari. Petitionem fratris Arnulfi de Maiolo petimus exaudiri. Magister G. (hoc nomen nuntio) dicet eam vobis.

Sed et quod petit abbatissa de Paraclito (747), per ipsum, si dignamini, scire potestis; et facere, si dignum judicatis.

EPISTOLA CCLXXIX (748).

AD HENRICUM COMITEM (749).

Comitem ob injuriam a subditis ejus illatam de restitutione in integrum compellat.

Abbas Castellione (750), vir religiosus, Romam proficiscens, in Dei et nostri custodia sua omnia dereliquit: et ecce ministeriales Simonis, homines de Belfort, abstulerunt porcos eorum. Maluissem,

diocesi Parisiensi. In quem locum anno 1127 cœnobitæ Dionysiani, cum ex antiquissimis diplomatibus probassent, suum esse dono Hermerici, Nummæque uxoris, regressi sunt longo postliminio. Theodrada enim, Caroli Magni filia, congregaverat ibidem velatas, quæ ejecta disciplina monastica ejectæ sunt. Paulo ante, ut superius diximus, Petrus Abælardus, cum facultate abbatis Sancti Dionysii abacesserat in solitudinem agri Trecentis, ubi oratorium calamarum palustrium, stipularum, juncorumque centonibus confectum, dicaverat primo sanctissimæ Trinitati: deinde Paracliti nomen indidit, quod ibi post varias calamitates tandem nonnullo solatio respirasse sibi visus est. Quem locum postea Heloissa cœssit. Heloissam alii Helwidem vocant, quo nomine duas ipsi epistolas scripsit Hugo Metellus, «Helwidi venerabili abbatissæ Paracliti. Fæmineum sexum vos excessisse fama nobis notificavit. Quomodo dictando, versificando, et (quod excellentius omnibus est his) muliebrem mollium exsuperasti,» etc. Eam aliquando invisit, et exhortatione sua dignatus est Bernardus, teste Abælardo in epistola 5.

(748) Scripta anno Christi 1152.

(749) Is filius Theobaldi Magni Campaniæ comitis, cujus in dignitates successit anno 1151.

(750) Balduinus, ad quem epistola 401, episcopus dein Noviomensis, ex epistola 402. Castellionensis abbatia, de qua hic sermo, illa est indubie canonicorum regularium Ordinis S. Augustini ad Sequanam diocesis Lingonensis, ubi litterarum prima elementa didicit Bernardus, et quam ex sæculari regularem fecit, ex vitæ libro 1, cap. 1, n. 3: non vero Castellio Neustriæ, ut quidam perperam volunt. Castellio quippe, cujus abbas iste Balduinus erat, parum distabat a Clara-Valle, siquidem abbas, Roman profecturus, res suas Bernardo commendavit. Ad hæc focus Bellus Foris qui non longe a Castellione aberat ex contextu epistolæ, situs est ad amnem Vigoram, qui in Albam influit infra Claram-Vallem et Barrum oppidum. Denique in vetustis Castellionis Lingonensis chartis, uti et in vulgato abbatum indice,

dico vobis, ut nostros proprios rapuissent. A vobis requirimus illos. Ad hoc te constituit principem super terram. Princeps regum terræ, ut sub eo et pro eo bonos foveas, malos coerceas, pauperes defendas, facias judicium injuriam patientibus. Si hæc facis, opus principis facis: et spes est ut tuum Deum dilatare et roborare debeat principatum. Si non, timendum est tibi, ne hoc ipsum quod videris habere honoris et potestatis, auferatur (quod absit!) a te.

EPISTOLA CCLXXX (751)

AD DOMINUM PAPAM EUGENIUM PRO ANTISSIODORENSI NEGOTIO.

Queritur sententiam apostolicam in causa electionis Antissiodorensis, a se jussu Pontificis denuntiatam, contemni.

1. Bene facitis, frequenti et benigno exauditu tempore breve, quo hic sum, solando tædentem, pusillanimitate erigendo. Faciis, etsi non quod mereor ipse, certe quod vos deceat. Non quod ad usum propriæ voluntatis tanta abuti benignitate delecter; paratus, teste conscientia, tam æquo accipere animo quod negare, quam quod præstare placuerit. Volo mihi geri morem, sicut et omnis homo; sed non quod justitiæ obviet, quod veritati præjudicet, quod vestræ denique displiceat voluntati. Hoc pro eo, ne me suspicemini aut non advertere beneficium, aut ingratum esse. Nunc quod res postulat, audiat Sanctitas vestra. Cum in me itur, levis jactura est, et quæ levare facilius queat resarcitu. Ego plagis conscientiæ meæ nullum judicio accommodatius medicamentum probris et contumeliis. Non est proinde quod pro me movear, homuncio omni opprobrio dignus et despectio. At si usque in christum Domini malignatio forte pervenerit, nutat, fateor, patientia, et omnis pene cedit mansuetudo. Numquid petivi a domino meo ordinari per me Ecclesias, disponi episcopatus, creari episcopos? Aptum videlicet instrumentum, formica plaustrum trahens. Voluistis hominem promoveri; digne sane, ni fallor: in quem nimirum quid dicant, non inveniunt, ne hi quidem qui contra volunt.

Balduinus abbas secundus post Aldonem abbatem primum recensetur.

(751) Scripta circa annum 1152. Vide epistolas 275, 282.

(752) Defuncto Hugone episcopo Antissiodorensi anno 1151, «volentibus clericis alium episcopum, ut moris est, eligere,» inquit Bernardus, libro tertio De consideratione, cap. 2, «quidam adolescentulus intervenit appellans et vetans ne fieret, quoadusque isset et redisset ab Urbe; cui tamen appellationi nec ipse detulit. Nam cum videret se contemni, tanquam qui irrationabiliter appellasset, accitis quos potuit sibi, tertia die post factam ab aliis electionem, fecit suam.» (Vide epist. 275). Quibus acceptis Eugenius, tribus (ut hic dicitur) quorum unus erat Bernardus, commisit electionem, Bernardi et alterius in unum convenere suffragia, altero reclamante: unde hic postulat ab Eugenio suppleri quod minus est. Electus hic videtur fuisse Alanus, qui tandem Hugoni successit. De quo sic loquitur liber Sepulcrorum Claræ-Valleusium: «Ad dexteram domini Godefridi quodam Lingonensis episcopi, versus chorum, jacet dominus Alanus episcopus

2. Innotuit quibus oportuit mysterium bonæ voluntatis. Et mysterium quidem publicatum est, fructu vero usque adhuc et utilitate fraudamur. Queritis qui fecit hoc! Homo pacis vestræ, in quo sperabatis. Homo, cui odio religio, cui oneri sapientia, cui terrori justitia est: qui domini sui non est veritus secretum prodere, evacuare decretum. Nec mirum qui se talem aperire non est confusus: qui dum proprio concedit livori, etiam vestræ reverentiæ non pepercit. Confusus sum ego; sed quæ cura? Non recuso confusionem, quam mihi obedientiæ zelus invexit. A me quidem non transiit calix iste: sed per me plane usque ad vos pertransiit. In suggillatione, ne dicam depravatione datæ sententiæ cui clarum non sit auctorem tangi potius, quam denuntiatorem? Cujus non potuit infamari persona, debuit ne infirmari promotio (752)? Unum est e duobus: aut stabit sermo, quem a vobis egressus testati sumus; aut nos mendaces reputabimur, sicut jam reputamur. Sed melius vestroque dignius apostolatu, non gloriabitur in malitia qui potens fuit in iniquitate.

3. Obeditum tamen mendato ex parte est, et parte majori. Tribus commissum erat; uno contemne, duobus consentientibus, quid restat, nisi ut vox vestra suppleat quod minus est? Et quidem tute hoc. Non est quod timeatis a scandalo illorum de quibus Dominus dicit: *Sinite illos; cæci sunt, et duces cæcorum* (Matth. xv, 14). Quod reliquum est, lætabitur populus, lætabitur sanior pars cleri, etiam ipse lætabitur rex; lætabitur denique omnis Ecclesia sanctorum. Multa bona opera ostendistis sæculo nostro ex gratia quæ data est vobis: at nullum, ut arbitror, quod magis pro gloria vestra faciat, quam si sic feceritis. Testimonium perhibeo eis, quod multos de religione nominaverint, non religione delectati, sed impotentia, qui non possint malignitatem eorum coercere, qui vi vim repedere non sufficient: ut quorum sanctitatem non amant, non sit quod timeant potestatem. Comes Niversensis vias patris non ambulat (753): adversatur tum huic, tum omni bono. Incubat terris bonisque Ecclesiarum, sicut leo

Antissiodorensis, qui in quadam ecclesia oppidi famosi in Flandria, quæ Insula nuncupatur, a puero educatus, sub B. Bernardo in hac Clara-Valle habitum religionis suscepit. Postea primus abbas factus est monasterii, quod Ripatorium nominatur. Cui per annos duodecim præsidens, Domino cooperante, sategit ut personis utilibus et possessionibus necessariis... ditaretur. Anno vero novissimo vitæ B. Bernardi, ab Ecclesia Antissiodorensi in episcopum concorditer est electus. Hic multam hospitalitatem omnibus religiosis domos suas frequentantibus exhibuit.... Peractis demum in episcopatu tredecim annis de licentia sedis apostolicæ cessit episcopatu et ad suam rediit Claram-Vallem. Obiit autem pridie idus Octobris circa annum Domini 1181. » Ubi dum concorditer electus dicitur, intelligendum est in eum tandem eligentium suffragia convenisse, ut etiam Bernardus epistola 282 ad Ludovicum regem diserte testatur.

(753) Comes Nivernensis Guillelmus IV, de quo epistola 276, quem tamen multa multis ecclesiis beneficia contulisse legimus: nam Vezeliacensi monasterio bona, quæ pater suus abstulerat, restituit;

paratus ad prædam. Paratus est recipere etiam Saracenum, aut quempiam ex Judæis, ut isto careat, quod solus sibi videatur, qui malitiæ et calliditati ejus resistere et norit, et possit. Inde est quod nonnullis clericorum minis et manifestis gravaminibus, ut nobis ipsi confessi sunt, silentium imposuit, ne pars adversa de multitudine gloriatur.

4. Et, ut breviter quod sentio exprimam, si iudicatur operæ pretium in illo episcopatu monasteria pauperari, ecclesias conculcari, religioni illudi, ipsam episcopalem sedem, cujus præcipue facultatibus et possessionibus inhiat, in servitutem redigi; Regniacensis regnare nullatenus permittatur (754). Ubi est etiam nunc spiritus ille, quem habuistis in negotio Eboracensi? **273** Non sentiet illum, qui simile opus teutaverit? Ecce is, sicut accepimus, in spiritu illius venit, qui curiam adversum vos concitavit; si licuerit, moliturus idipsam. De negotio domini Lundensis (755) reducimus vobis ad memoriam. Causa dilationis sublata de medio, non est nisi ut fiat quod faciendum erat. Et hoc addiderim: habere bonum, justum, et bonæ famæ cancellarium (756), apostolicæ dignitatis non modica pars est, apostolicæ administrationis non parvum adminiculum est apostolicæ conscientiæ non medioeris custodia est. Semper quidem notabilis constitutio pernicioza: at post longam deliberationem, etiam turpis.

EPISTOLA CCLXXXI.

ABBATI BRUNONI DE CLARA-VALLE (757).

Brunonem perturbat, et imprudenter scribentem redarguit.

Rectene irascaris tu modo? Non, ut opinor. Convincunt te sermones tui, non dispositi in iudicio, sed præcipitati in perturbatione. Nam iudicium quidem tale est: Meliora sunt verbera amici, quam oscula inimici (*Prov. xxvii, 6*). At ego sine causa vapulo, inquis. Esto: nihilominus tamen verbera verborum nostrorum amabilem curam sonant. Parum dixi: paternam loquuntur sollicitudinem. Itaque si culpam non habes, nihil te læsimus, propria excusatum conscientia: si habes, tibi potius ira-

Pontiniacensi latifundia dono dedit, et, ut alia missa faciamus, etiam gratificatus est abbatiæ Sancti Germani apud Antissiodorum, ubi tumulum habet in capitulo, tametsi in cœmeterio sepulturam elegisset. Illius pater, cujus dicitur vias non ambulare, erat Guillelmus III, vir utique pius admodum et religiosus, de quo ita Hugo monachus Antissiodorensis: « Anno 1147, Guillelmus Nivernensis comes, relicto sæculi principatu et omni honore calcato, Cartusiam petiit, ibique Deo in humillima paupertate conversans, infra annum conversionis suæ felicem terminat cursum vite. » Epistola 280 in vetusto codicem monasterii Camberonensis hac inscriptione insignitur, *An dominum papam Eugenum, pro electione Nivernensi*. E contrario in editis, *pro Antissiodorensi negotio*. MARTENE.

(754) Hoc ironice dictum, siquidem de Alano (ut videtur) intelligamus, quem hoc nomine S. Bernardus idcirco indigitaverit, fortasse quod ex pago Regniaco apud Belgas, non longe ab Ipra esset ortundus. Nam quod passim dicitur Insulensis, de loco educationis ierpretandum insinuat liber Se-

scendum, quam mihi fuerat. Queris quod tibi non credidi: quasi tu mihi inde aliquid locutus fueris. Esto: credidi querenti de te. Tibi quomodo aut credere potui, aut decredere, qui dixerat nihil? Fac quod locutus es. Solvu quod debes quam ante poteris [*al. quam citò poteris*], ne forte non modo inter nos, sed et de nobis scandalum oriatur. De nobis autem bene senti, bene de te sentientibus, et non decredentibus tibi, sicut perturbate loqueris, nesciens quid loquaris. Mea sunt verba, meum loquantur affectum.

EPISTOLA CCLXXXII (758).

AD LUDOVICUM REGEM FRANCORUM JUNIOREM, PRO ELECTIONE ANTISSIODORENSI.

Hortatur regem, ne electo Antissiodorensi episcopo obstet.

1. Volui ego nunquam in aliquo imminui honorem regis, dignitatem regni? Deum scit, nec vestra, ut confido, conscientia id vobis respondet. Videte ne illi magis contra vos faciant, qui electiones disturbant, ne sint in Ecclesiis qui serviant regi, sed ipsis de Ecclesiarum redditibus serviantur. Ego, ego electioni Antissiodorensi interfui. Consors fuit, quia clerici qui antehac in partes dissilierant, sine contradictione nunc tandem Deo miserante conveniunt. Electum bene novimus: testimonium ei perhibemus, quoniam bonus est. Neminem prorsus arbitror adfuisse illi celebritati, qui de assensu vestro dubitaret, cum jam idem assensus vestris litteris teneretur. Quis enim hoc vel cogitare posset repetendum alterum assensum, nec sufficere unum, præsertim ubi nulla ex tunc intervenit altera electio? Nunquid quoties dissenserint clerici, toties erit requirendus favor regis? Nec ratio, nec consuetudo hoc habet. Denique nuper, si recordamini, in Suesionensi Ecclesia quoties ad eligendum clerici conveniunt, quoties dissenserunt, et infecto negotio discesserunt: nec tamen existimo toties repetisse assensum vestrum, quem semel promeruerant.

274 2. Ita est, domine mi rex: non est quod debeatis reprobare factas electiones, quibus ut pulcrorum Claræ-Vallis loco supra citato ubi: « In quadam ecclesia oppidi famosi in Flandria quæ Insula nuncupatur a puero educatus legitur » non natus. Regniacensis enim dici non potest monasterio Regniacensi, de quo anno 1128, in nostra Chronologia: cum ex Clara-Valle in Ripatorii abbatem, exinde vero in episcopum Antissiodorensis fuerit assumptus. Nisi forte quis dicat in secunda electione Antissiodorensi monachum Regniacensem fuisse electum, pro quo hic S. Bernardus scripserit; sed multis dissentientibus tertia tandem electum fuisse Alanum.

(755) Eskili. Vide epistolam 390.

(756) Forte post mortem Guidonis cancellarii, ad quem epistola 367.

(757) Priores edii Clara-Valle; at Chara-Valle præferunt melioris notæ codices, quibus domestica Charæ-Vallis instrumenta suffragantur. Est autem Charæ-Vallis insignis abbatia Cisterciensium pro Mediolanum de qua fuse superius ad epistolam 134.

(758) Scripta anno Christi 1152.

fierent, semel vos assensisse constitoret. Sed sunt aliqui qui vos conturbant, et conturbare nituntur Ecclesias, sua lucra sectantes: quodque gravius est, summi Pontificis, et serenissimi Regis mutuam gratiam et amorem diabolico studio dirumpere molientes. Absit hoc; iudicium portabunt quicumque sunt illi, et Rex semper faciet quod bonus rex, sicut hactenus fecit. Itaque cito mandentur jucundiora, ne diutius sedeat in tristitia Ecclesia, tandiu jam vexata et afflicta. De persona nulla subeat suspicio: aut ego nimium fallor, aut fidelis erit, et Regi beneplacitum sepe ea. Confido in Domino quia non contristabitis multitudinem sanctorum, qui sunt in illo episcopatu, nec me servum vestrum: qui, ut verum fatear, nihil æque unquam a vobis molestum pertuli, quam si in hoc consilio (quod non eveniat) persisteritis.

EPISTOLA CCLXXXIII (759).

AD DOMINUM PAPAM EUGENIUM, PRO FRATRIBUS DE MIRATORIO.

In compositione quadam litis frustra laboratum: ideoque auctoritate apostolica opus esse.

Apud Cluniacum occurrimus Gigniacensibus (760) spe pacis: pro qua laboratum multum, elaboratum nihil. Nam totum quadriduanum laborem nostrum sola demum secuta est ruina spei. Repetita est, juxta tenorem litterarum vestrarum, damnorum resarcitio, restitutio ablatorum: sed incassum. Multum visum est ad eos, quia nocuerant multum: quippe ultra triginta milia solidorum computatio facta est amissorum: siquidem abbatia una (ne per singula evagemur) tota destructa est. Cæterum de tantis amissis multa dimittere parati fuimus, cum illi tam minimum obtulerint, ut venerabilis abbas Cluniacensis, qui affectuosius quam efficacius pro reformanda pace laborabat, nec dignum relatu iudicaret. Itaque non provent compositio, quia reparatio tam ridicula offerebatur. Dicebant autem: Quidam

(759) Scripta anno Christi 1150.

(760) In quibusdam scriptis hæc epistola inscribitur absolute, *Pro Fratribus*; in editis, *Pro Gigniacensibus*; id est contra monachos Gigniacenses. Manuscripti Cistercienses habent, *Pro fratribus de Miratorio*. Sed perinde est. Hæc enim epistola scripta est contra Gigniacenses in causa fratrum de Miratorio. Cum enim decimarum exemptio ab Innocentio Cisterciensibus concessa, Cluniacensium animos multum exasperasset, ut dictum est in notis ad epistolam 228, in primis vero Gigniacenses Ordinis Cluniacensis in comitatu Burgundiæ, adversus vicinos sibi Cistercienses de Miratorio, utrosque provincie Lugdunensis; eo usque illorum efferbuit commotio, ut quidam ex Gigniacensibus Miratorii cœnobium susque deque vertere non dubitarent. Quod ut rescivit Eugenius, acres admodum litteras dedit ad Petrum Venerabilem, quo facta quamprimum damnorum compensatione Cisterciensibus fieret satis, alias rigide in reos animadvertendum denuntiatis, commissa Lugdunensi archiepiscopo facultate ecclesiasticas adhibendi censuras, nisi intra viginti dies de damnis illatis paciscerentur. Has litteras vulgavit Manricus ex monasterio Vallis-Lucentis, ut videre est in Appendice tomi secundi Annalium. Convenere apud Cluniacum viri sanctissimi Bernardus et Petrus Venerabilis ejus rei gratia: quadriduo

PATROL. CLXXXII.

A maligni de nostris totum malum fecerunt. Quid ad nos? ipsi viderint. Atque id quoque ridiculum. Clarum erat in tota regione, per homines Ecclesiæ hoc grande facinus perpetratum; monachos quoque adfuisse quosdam, consensisse omnes. Nam qui contradiceret malefactoribus, ne unum quidem fuisse usque ad hoc tempus audivimus. Denique ipse domnus abbas istiusmodi tergivertores palam refellebat et convincebat, affirmans juste ab ecclesia repeti, quod per ecclesiam amissum esse constabat. Ultima exspectatur manus vestra in eo, quod non nisi in manu valida posse emendari satis superque probatum est.

EPISTOLA CCLXXXIV (761).

AD DOMINUM PAPAM EUGENIUM, PRO REMENSI ARCHIEPISCOPO, ET ALIIS PERSONIS.

Dominus Remensis archiepiscopus (762) versatur in domo magni Patrisfamilias, tanquam vas in honorem. Si hoc scitis, servate honorem ejus, honorem Ecclesiæ ejus. Si bene novi virum, quo magis honorabit eum, eo plus honorabitur Deus per illum, et in illo. Dominus Atrebatensis (763), homo simplex et rectus, et adhuc permanens in humilitate sua, non est opus ut per alium plus humilietur, ne perdat auctoritatem, ac per hoc et utilitatem. Hanc, si dignum **275** ducitis, date ei vos, quia suo studio nunquam habebit: utpote sui magis, quod in se est, mediocritate contentus. Est qui adversatur et extollitur: is plane ut humilietur episcopo opus est, et eidem ipsi non minus. Superbis resistere, et humilibus dare gratiam, familiare est Domino vestro, et audistis eum dicentem: *Qui mihi ministrat, me sequatur* (*Joan. xii, 26*). Abbas de Auecourt (764) bonus homo est; secundum bonitatem suam respondeatur ei. Exaudiatur pro necessitatibus suis, et contra eum non audiatur apostata. Betuniensis decanus voluntate episcopi, et assensu advocati, bonam rem pro ecclesia sua in ecclesia eadem constituit: res agitata, damnunquæ æstimatum ultra triginta solidorum millia. At Gigniacensibus sententiæ parere cunctantibus, Bernardus dilationem Eugenio hac epistola, significavit. Bernardo mortuo, inter utriusque loci monachos de decimis facta compositio est anno 1155, qua re fertur apud Guicheonem in Historia Sebusiana, pag. 113. Quamvis autem nos lateat compensatio per Gigniacenses facta, non latet tamen, ut Manricus notavit, facta per Petrum Venerabilem in Cistercienses munificentia ex deposito Baronis Romani subdiaconi, quod Cluniaci relictum, mortuo Barone Petrus Cisterciensibus liberaliter resignavit, ut constat ex epistolis modo 388 et 389.

(761) Scripta circa annum 1151.

(762) Scilicet Samson.

(763) Godescalcus, de quo in epistolis 214 et 253, Alviso cujus mentio in epistolis 65 et 395 successit anno 1150. Causa de qua hic agitur, videtur esse cum Guerrico abbate Sancti Vedasti, cui scripsit Eugenius, ut Godescalco » obedientiam manu promitteret de his, quæ ab ecclesia Atrebatensi possidebat, » ut legimus in litteris manuscriptis.

(764) Indubie Auecourt, quæ abbatia est canonico-rum regularium Sancti Augustini prope Bapalmas, Avuifcurtis et Aiulficurtis dicta in veteribus monumentis modo *Aque Curtum*.

bonum est ut vestra auctoritate firmetur. Similiter et pro decanis Suessionensi et Cameracensi rogamus, ut dignæ preces eorum exaudiantur. Periclinati sumus in falsis fratribus, et multæ litteræ falsatæ sub falsato sigillo nostro in manus multorum exierunt: et, quod magis vereor, etiam usque ad vos dicitur falsitas pervolasse (765). Hac necessitate abjecto illo, novello quod cernitis de novo utimur, continente et imaginem nostram, et nomen (776). Figuram aliam tanquam ex nostra parte jam non recipiatis, nisi forte pro episcopo Clari-Montis, cui sub altero sigillo litteras dedi, cum necdum istud haberem.

EPISTOLA CCLXXXV.

AD EUMDEM, PRO Odone abbate Sancti-Dionysii (767). *Abbatem Sancti-Dionysii Odonem commendat, et adversus suspectas aliorum criminationes, ex invidia et ambitione natas, tuetur.*

1. Pro ecclesia Sancti-Dionysii, et pro persona Odonis abbatis, etsi nemo alius scriberet, ego scribere non dubitarem. Causa bona est, et neutra ex parte nutans: ecclesia nobilis, et abbas boni testimonii est. Illud orbi, hoc nobis, qui vicini sumus, notissimum est. Ad hæc et is, et illa specialis res vestra est. Pro his omnibus vel solus, ut dixi, si opus sit, scribere non confundor. Nunc vero tales mecum scribunt, quibus minime decredetur, etiam me non scribente. Ipsi sunt, quorum manus satis superque tractaverunt de verbo hoc. Ecce hi sciunt quid fecerit abbas; et quod sciunt, loquuntur. Secure prodeunt porrectæ a nobis preces pro eo, tam indubitatis fultæ testimoniis. Securam vestram sollicitudinem pro vestra ipsius proprietate sollicito et compello, nempe invasa nequiter, vexata atrociter. Rogo, obsecro, levate manum, extendite brachium, opponite scutum. Gladius Petri defendat patrimonium Petri.

2. Frustra quidam insurrexerunt in hominem, quem fama publica satis excusat, imo celebris commendat opinio. Boni videlicet filii, qui patris veracunda tam curiose scrutati sunt, nescio quæ incomperta omnibus crimina somniantes (768). Stupent qui audiunt ad subitam et inopinatam criminationem. Erubescunt, quia nunquam dictus fuerat sermo hujuscemodi de Odone. Sancti-Dionysii abbas nequaquam sub modio latet. Super candelabrum stat: ut, etsi velit, non possit dissimulare quod est. Et lumen ejus, ut fumus ejus, ab omnibus videatur necesse est. Numquid isti lyceos in eum oculos in-

(765) Vide epistolam 298.

(766) Hinc patet non verum esse quod ait Guillelmus abbas Cisterciensis, in epistola hic edita ad Theobaldum Campaniæ comitem, nempe falsum esse sigillum abbatis de Buzeio, in quo nomen abbatis impressum erat, asserens in nullo sigillo Ordinis proprium nomen abbatis unquam impressum fuisse. Certe in charta Bernardi ipsius pro compositione litis inter monasteria Sanctæ Genovevæ et Sancti Victoris, appensum est Bernardi sigillum cum ejus nomine et effigie, librum dextra, pedum sinistra tenente. — Vide notitiam de sigillo S. Bernardi, infra, Operum ejus tomo ultimo, post Vitam et Acta. Edit.

tenderunt, videntes quæ nemo adhuc videre alius potuit? Suspecta, fateor, mihi horum delatio est. Magis autem incredibilem reddit unus illorum, nomine Raymundus, qui ut aiunt, caput est hujus attentatæ malitiæ; homo, ut comperi, 276 palam loquax, clam susurro; anxie ambitiosus, adulatorie blandus; totos compositus ad fallendum, ad perturbandum non minus. Notavi sub pelle ovina lupum, ac certis designavi indicibus, quo jam aut mordere non audeat, aut nocere non valeat.

EPISTOLA CCLXXXVI (769).

AD EUMDEM, PRO EODEM.

Si susurrationses et subreptiones prævaluerint adversus abbatem Sancti-Dionysii, mundus ego sum a sanguine ejus, qui scripsi in alia vice adversus malignantes. Verumtamen quam accusationem afferunt adversus hominem illum! An quod non inveniunt quod accuset? Et quomodo si recte isti eum accusant, excusatur a vicinis omnibus qui recto sunt corde? Accusatur quod debita multa fecerit, impignoraverit terras, dilapidaverit bona. Quasi hæc vel necessariis, vel justis ex causis non potuerint contigisse. Mardavit nobis de his universis conventus illius ecclesiæ, et per fidelem personam testatus est aliter, quam vobis dicta sunt, se habere. Verumtamen inquiretur; nam certius de his oculus, quam juramentum fidem facit: et si inventa fuerint quemadmodum isti malitiose componunt, quoquo modo acciderint, abbas non excusetur. Si non fuerint, delatores nihil de falsitate lucrentur. Insimulant eum de morte hominis: si se purgare non potest, moriatur. Quamquam quis non videat nec verisimile esse, ut quem paulo ante de morte eripuerat, in mortem tradiderit? Qua fronte hæc audent insurrare vobis, qui viderunt et cognoverunt zelum abbatis in liberatione illorum, qui prius homicidium perpetraverant, et in ultione eorum, qui sanguinem proximi ultimi erant! Postremo si bene nossetis istos, posset profecto sufficere ad decredendum quidquid non accipitis nisi per eos. Adsit Deus sanctæ menti vestræ, ne quid illi lingua dolosa adversus innocentiam subripere possit.

EPISTOLA CCLXXXVII (770).

DOMINO OSTIENSI (771), PRO EODEM ABBATE.

Dominus abbas Sancti-Dionysii accusatur ab iniquis omnibus: sed a bonis hominibus, qui in ecclesia et in circuitu ejus sunt, excusatur. Pro quo tanto affectuosius rogamus Charitatem vestram, quanto me-

(767) Scripta circa annum 1153. — Odo ex monacho Sancti-Dionysii prope Parisios abbas Sancti-Cornelii apud Compendium, dein Sugerio abbati Dionysiano suffectus anno 1151. De ejus ordinatione et laudibus vide Sugerianas epistolas 156 et sequentes, maxime epistolam 162, quæ est Balduini episcopi Noviomensis, qui Odonem « virum religiosum et strenuum, » catholicum electum, et a se benedictum dicit Eugenio scribens.

(768) Vide epistolas sequentes.

(769) Scripta anno Christi 1153.

(770) Scripta eodem anno.

(771) Scil. Hugoni. V. ep. 283, 274, 290, 296, 300.

liorem de eo et habuimus, et habemus æstimationem. Stet pro eo vestra benignitas, et si non quia amicus noster est, sed quia nec vera sunt, nec verisimilia, quæ imponuntur ei. Si gravatus est dicitis, causa evidens fuit temporis ipsius, quamquam fere nulla sint debita. Ad id quod impositum est deterrarum distractione, evidens falsitas comprobatur. Nam de morte G. ne ipsos quoque adversarios reor eum potuisse habere suspectum, quippe qui eundem G. et suos omnes conclusos ab hostibus, ab ipso mortis articulo, multo quidem labore eripuit. Pro his omnibus maximeque pro Raymundi non incognita nobis versutia, attentius rogamus, ut abbatis innocentiam vestra sollicitudo tueatur.

277 EPISTOLA CCLXXXVIII (772).

AD ANDREAM AVUNCULUM SUUM, MILITEM TEMPLI.

Infelicem exitum sacræ expeditionis dolet; avunculi adventum optat.

1. Litteræ tuæ, quas novissime transmisisti, invenerunt me in lectulo decubentem. Accepi, eas obviis manibus; libenter legi libenter relegi, sed libentius te vidissem. Legi in illis desiderium tuum videndi me, legi et metum tuum pro periculo terræ, quam Dominus sua præsentia honoravit; periculo civitatis, quam suo sanguine dedicavit. Væ principibus nostris (773). In terra Domini nihil boni fecerunt: in suis, ad quas velociter redierunt, incredibilem exercent malitiam, et non compatiuntur super contritione Joseph. Potentes sunt ut faciant mala, bonum autem facere nequeunt (*al. nesciunt*). Confidimus autem quia non repellet Dominus plebem suam, et hæreditatem suam non derelinquet. Porro dextera Domini faciet virtutem, et brachium suum auxiliabitur ei: ut cognoscant omnes quia bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus. Bene facis formicæ te comparans. Quid enim aliud quam formicæ quique terrogenæ et filii hominum sumus, rebus inutilibus atque inanibus insudantes? Quæ autem abundantia homini de universo labore suo, quo ipse laborat sub sole? Ergo ascendamus super solem, et conversatio nostra in cælis sit, jam mente precedentes, quo sumus et corpore secuturi. Ibi, mi Andrea, ibi fructus laboris tui; ibi retributio tua. Sub sole militas, sed sedenti super solem. Hic militantes, inde donativa expectemus. Merces militiæ nostræ non de terra, non de deorsum est: procul et ab ultimis finibus pretium ejus. Sub sole pe-

(772) Scripta anno Christi 1153.

(773) De infelici expeditione in Orientem hoc intellige. Nam ambitio, simulata, æmulatio inter christianos Principes sacræ illius expeditionis vires et conatus infregit. Ita indicat Bernardus libro secundo de Consideratione, cap. 1. Ita etiam indicat Otto Frisingensis, testis oculatus, de Gestis Frederici, libro 1, cap. 78, ubi, post commemoratas ingentes exercitus christiani clades, subjungit: Nondum tamen ex tot et tantis attritionibus fastus inter eos regalis decoctus conquieverat. Vide Æmilium in Ludovicum VII, ubi agit de obsidione urbis Damascenæ, jam pene expugnata, nisi ambitione principum spes omnis elusa esset. Vide etiam Sigonium, de Regno Italiæ, libro xi, Plura de causis rei infeliciter

nuria est: super solem abundantia est. Mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et superfluentem dabunt in sinus nostros (*Luc. vi, 38*).

2. Desideras me videre; et de meo, ut scribis, arbitrio desiderii tui pendet effectus. Nam mandatum super hoc meum te indicas expectare. Et quid dicam tibi? Et cupio ut venias, et timeo ne venias. Ita inter velle et nolle positus, coarctor e duobus; et quid eligam, ignoro. Unum, ne videlicet tuo satisficiam desiderio, et meo pariter: an credam magis celebri de te opinioni, qua terræ ita pernecessarius prædicaris, ut de tua absentia non mediocris illi desolatio imminere credatur. Itaque quod mandare non audeo, opto tamen ut te videam antequam moriar. Tu melius id videre et cognoscere potes, si quo modo sine damno, et sine scandalo illius gentis venire possis. Et fieri posset quod adventus tuus omnino non esset inutilis. Forte favente Deo non deessent qui te sequerentur revertentem ad subveniendum Ecclesiæ Dei, quoniam omnibus notus es et dilectus. Potest facere Deus ut et tu cum sancto patriarcha Jacob loquaris: *In baculo meo transivi Jordanem istum, et ecce cum tribus turmis regredior* (*Gen. xxxii, 10*). Unum dico: si venturus es, ne tardaveris, ne forte venias, et non me invenias. Ego enim jam delibor, nec puto me longum facere super terram. Quis mihi tribuat tua, in voluntate Domini, amabili et dulci præsentia vel paululum refrigerari, priusquam abeam? Reginæ scripsi (774), sicut voluisti, et gaudeo de bono testimonio quod ei perhibes. Magistrum et fratres vestros omnes de Templo, nec non et eos de Hospitali, per te in Domino salutamus. Includos quoque et sanctos omnes, ad quos opportune loqui poteris, per te in Domino salutantes, eorum nos orationibus commendamus. Esto pro me ad eos. Girardum nostrum (775), qui in domo nostra aliquando conversatus est, et nunc, ut audivimus, episcopus factus est, et ipsam affectu magno devotissime salutamus.

278 EPISTOLA CCLXXXIX (776).

AD REGINAM JEROSOLYMORUM.

Instruit eam, quomodo se gerat, ut probæ viduæ coram Deo, et reginæ coram hominibus partes impleat.

Dilectæ in Christo filiæ M. (777) reginæ Jerosolymorum, BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, misericordiam a Deo salutari suo.

1. Miror quod a multo jam tempore non vidimus in expeditione transmarina gestæ, vide in notis, ad librum secundum de Consideratione, cap. 1.

(774) Vide epistolam sequentem.

(775) An Girardus Bethlehemitanus episcopus, de quo Guillelmus Tyrius initio libri xvii, ad an. 1146, et sub finem ad an. 1152? an. Sidoniensis, ibidem?

(776) Scripta anno Christi 1153.

(777) Milisendi, aliis Melusinæ, filiæ Balduini Jerosolymorum regis ex Latinis secundi: cui successit Fulco gener ejus, hujus Milisendis maritus, qui leporem equo insectando præcepit actus, post Iriduum exspiravit anno 1142. Ad eandem epistolam 206, 354 et 355. Ivera, ejus soror, sanctimonialis, ex Guillelmo Tyrio sub finem libri xv.

litteras tuas, non solitas salutationes habuimus : quasi nos obliti simus antiquæ tuæ erga nos devotionis quam in multis probavimus. Audivimus, fateor, nescio quæ sinistra : quæ etsi non pro certo credidimus, doluimus tamen sive veritate, sive mendacio tuam aliquatenus decolorari opinionem. Sane intervenit Andreas charissimus avunculus meus, cui in nullo decedere possumus, scripto suo nobis significans meliora : quod scilicet pacifice et mansuete te habeas, sapienter et consilio sapientium te et tua regas; fratres de Templo diligas, et familiares habeas; periculis imminentibus terræ, secundum sapientiam tibi a Deo datam, salutaribus consiliis et auxiliis provide et sapienter [al. vigilanter] occurras. Talia prorsus, talia decent opera mulierem fortem, humilem viduam, sublimem reginam. Neque enim quia regina es, indignum tibi viduam esse, quod, si voluisses, non esses. Puto quod et gloria tibi est, præcipue inter Christianos, non minus vivere viduam, quam reginam. Illud successionis est, hoc virtutis : illud tibi ex genere, istud ex munere Dei : illud feliciter nata es, hoc viriliter nacta. Duplex honor; alter secundum sæculum, alter secundum Deum : uterque a Deo. Nec parvus tibi videatur honor viduitatis, de quo Apostolus : *Honora, inquit, viduas, quæ vere viduæ sunt* (I Tim. v, 3).

2. Habes certe penes te ipsam familiare commonitorium apostolicæ iterum salutaris sententiæ, qua doceris ab eo providere bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus (II Cor. viii, 21) : coram Deo, ut vidua; coram hominibus, ut regina. Attende reginam, cujus digna, indignave non possunt latere sub modio : super candelabrum sunt, ut appareant omnibus. Memento viduam, cui jam non est quod velit placere viro, ut soli possit placere Deo. Beata es, si Salvatorem ponas tibi murum ad protectionem conscientiæ, et antemurale ad repulsionem infamiæ. Beata, inquam, si veluti desolatam et viduam totam te Deo regendam commiseris. Alioquin bene non regis, si bene non regeris. Regina Austri venit audire sapientiam Salomonis, ut regi disceret, et sic regeret. Et ecce plus quam Salomon hic (Matth. xii, 42) : Jesum loquor et hunc crucifixum. Huic te committe regendam, huic docendam, quomodo regere debeas. Disce tanquam vidua, quod sit mitis et humilis corde (Matth. xi, 29) : disce tanquam regina, quod judicet in justitia pauperes, et arguat in æquitate pro mansuetis terræ (Isai. xi, 4). Ergo cum cogitas dignitatem, attende et viduitatem : quia ut pure apud te quod sentio proferam, non potes esse

(778) Scripta anno 1152. — In quibusdam manuscriptoribus hæc epistola ad hominum Ostiensem, nempe Hugonem, locatur post epistolam ad Præmonstratenses, quæ habetur in isdem manuscriptis post epistolam 296. Legatus iste, de quo hic agitur, fuit Jordanus de Ursinis, in Germaniam ad Conradum imperatorem legatus anno 1151.

(779) Joannes Paparonus seu Papyrio, anno 1152, teste Joanne Hagustaldensi, « profectus in Hiberniam, quatuor pania certis sedibus distribuit, gentemque in ea legi nuptiarum non assuetam plurimum correxit. » Ad id usque temporis episcopi sese mutuo

regina bona, si bona non fueris vidua. Quæris unde bona vidua æstimetur? Ex his profecto quæ Apostolus dicit : *Si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit, si tribulationem patientibus ministravit, si omne opus bonum subsecuta est* (I Tim. v, 10). Si hæc facis, beata es, et bene tibi erit. Benedicat te Dominus ex Sion, eximia in Domino filia, et omni veneratione digna. Admonitio præmissa est; prosecutio jam a vestra dignatione expectatur. Occasio data est : excusatio jam non admittitur, si non renovata a nostra parte familiaritas, familiaribus deinceps a vobis verbis et litteris frequenter.

279 EPISTOLA CCXC.

DOMINO OSTIENSI, DE JORDANO CARDINALE (778).

Legatum apostolicum describit, quam fœda ubique vestigia reliquerit.

Pertransiit legatus vester de gente in gentem, et de regno ad populum alterum, fœda et horrenda vestigia apud nos ubique relinquens. A radice Alpium et regno Teutonicorum, per omnes pene Ecclesias Franciæ, et Normanniæ, et circumquaque circumiens usque Rothomagum, vir apostolicus replevit, non Evangelio, sed sacrilegio. Turpia fertur ubique commisisse; spolia ecclesiarum asportasse : formosulos pueros in ecclesiasticis honoribus, ubi potuit, promovisse; ubi non potuit, voluisse. Multi se redemerunt, ne veniret ad eos : ad quos pervenire non potuit, exegit et extorsit per nuntios. In scholis, in curiis, in triviis, fabulam se ipsum fecit. Sæculares, religiosi, omnes male loquuntur de eo : pauperes, et monachi, et clerici conqueruntur de eo. Homines quoque suæ professionis, ipsi sunt qui magis exhorrent et famam ejus, et vitam. Hoc testimonium habet et ab his qui intus, et ab his qui foris sunt. Non sic dominus Joannes Paperons (779), non sic : cujus laus est in Ecclesia, quippe honorificantis ubique ministerium suum. Legite litteras has domino meo. Ipse vident, quid de tali homine faciendum sit : ego liberavi animam meam. Dico tamen præcipitatione qua soleo : Bonum est ei si purget ipse curiam suam, et sic liberet conscientiam suam. Decreveram ista tacere : sed venerabilis Prior Montis-Dei (780) ad hoc me impulit, et animavit ut scriberem. Et scitote minus me dixisse, quam publice prædicatur.

EPISTOLA CCXCI.

AD DOMINUM PAPAM EUGENIUM, PRO ECCLESIA SANCTI EUGENDI JURENSIS (781).

Sancti Eugendi nobile monasterium, olim divitiis consecrabant, ex Giraldo in top. Hiberniæ, cap. 17. (780) Gervasius tunc prior erat Montis-Dei, quæ Carthusia est diœcesis Remensis, ab Odone Sancti-Remigii abbate fundata anno 1136. Apparet autem ex hoc loco, Gervasium Bernardo, uti et locum acceptum fuisse. Nec tamen putes eum esse auctorem epistolæ ad Fratres de Monte Dei, de qua in l. 5. (781) Augendum veteres appellabant, qui sanctus abbas fuit insignis monasterii Condatiscensis, a S. Romano in Jurensibus jugis constructi, eique nomen S. Eugendi dedit, postea in S. Claudii mutatum, diœcesis Lugdunensis.

et religione famosum, si vera sunt quæ dicuntur, prope interitum est. Nec decedenda omnia. Domos vicinas nobis, vobis notas, pertinentes ad ipsum, partim jam destructas, partim in dies destrui cernimus, et dolemus. Quæ in membris videmus, hæc et his graviora de capite fama nuntiante percepimus. Sed numquid debeo ego nunc malorum vobis, quorum non est numerus, retexere narrationem? Lator præsentium monachus præfati monasterii, et Archegandus Prior, homo nobis ab antiquo pro sua honestate et religione dilectus, poterunt vobis intimare quæ plenius norunt, etsi non omnia : quis enim hoc posset? Tot et tanta pro certo, quæ apostolicam securim, etsi dissimulantem, etsi dormitantem, mirum si non surgere et ferire compellant. Ego liberavi animam meam : sed non sufficit, nisi et monasterium liberetur. In manibus vestris mors et vita illius.

280 EPISTOLA CCXCII.

AD QUEMDAM SÆCULAREM (782).

Perstringit eum, quod Petrum, cognatum suum; a proposito vitæ religiosæ abstrahere conatus sit.

1. Etsi ignotus nobis facie, sed non fama. Ipsa referente didicimus quod sis homo sapiens, et secundum sæculum honoratus. Voluit autem dilectus filius meus Petrus, cui et notior, et familiarior sanguinis affinitate videris, ut tibi scriberem, imo rescriberem. Tu enim scripseras illi, et utinam ut te decuisset, et illi expediret, Non sic fecisti. Novum Christi militem ausus es dehortari a servitio Domini sui. Dico tibi, est qui quærat et judicet. Non sufficiebant tibi peccata tua, nisi te et alienis involveres; et rursum ad peccata, quod in te fuit, penitentem juvenem revocares; et sic secundum duritiam tuam et cor impœnitens thesaurizares tibi iram in die iræ? Quasi non satis eum per se tentet diabolus, nisi tu juveris illum, homo christianus, dux ejus, et notus ejus. Tu quidem illi serpentem alterum, sed non tibi ille alteram Evam exhibuit. Tuis impulsus est manibus, sed non eversus : fundatus est enim supra firmam petram.

2. Verumtamen non reddimus tibi vicem, sed vincimus in bono malum, orantes pro te, optantes tibi meliora, et meliora scribentes. Primo quidem quia sapiens diceris, ut quod diceris, verius sis, mitto te ad virum sapientem, qui ait : *Noli prohibere eum qui potest bene facere; si vales et ipse, bene fac* (Prov. iii, 27). Habes tempus faciendi. Sed quamdiu habiturus? Quantulum superest vitæ tibi,

(782) Et quidem uxoratum, ex fine epistolæ. Fall codex Vaticanus n. 663, in quo inscribitur, *Petro abbati de Cella*, ad quem epistola sequens.

(783) Scripta circa annum 1150. — Notior Petrus Cellensis a Cella monasterio suburbii Tricassini, quam a Sancti Remigii abbatis aut ecclesia Carou-tensi, quibus etiam præfuit. Binas scripsit litteras ad Caziacenses, quæ sunt libri secundi epistolæ 14 et 15; nullas de hoc monacho, cui nomen Adamo fuisse intelligitur ex duabus litteris, a Nicolao Claræ Vallensi ejus nomine ad Petrum nostrum, id est Cellensem, scriptis, qui Petrum de reformato mo-

præsertim jam senescenti? Vapor est ad modicum parens, et deinceps exterminabitur. Si sapis, non veniet super te illa maledictio : *Viti stultum firma radice, et statim maledixi pulchritudini ejus* (Job, v, 3). Pulchre stultum pseudosapientem verus Sapiens appellavit, sciens sapientiam hujus mundi stultitiam esse apud Deum (I Cor. iii, 19). O utinam saperes, et intelligeres, ac novissima provideres! (Deut. xxii, 29). Saperes quæ Dei sunt, intelligeres quæ mundi sunt, provideres quæ inferni sunt! Profecto inferna horreres, superna appeteres, quæ sunt ad manum [al. ad malum] contemneres. Multa suggerit animus, imo spiritus, loqui tibi de salute animæ tuæ : sed donec rescripto noverim tuo qualiter ista acceperis, non adjiciam ultra, ne fiam onerosus, cui de cætero volo esse amicus, et adjutor, si voveris, ad salutem. Dilectam nobis in Christo uxorem tuam per te, licet immeritam, salutamus.

EPISTOLA CCXCIII.

PETRO ABBATI DE CELLA (783), PRO MONACHO CAZIACENSIS, QUI AD CLARAM-VALLEM TRANSIERAT.

Unde mihi scripsistis, ita respondeo vobis. Molestiam domini Caziacensis nulli arbitror molestiorem esse quam mihi. Sed puto vos non latere, voluntate et præcepto ipsius jam ex longo illum monachum factum nostrum; et mihi ipsum obedientiam promississe, et me curam illius suscepisse. Quoties ex tunc volentem venire repuli, venientem remis, recordari facile non est. Tandem modo veniens, me nolente remansit, et nullo modo ei persuadere reditum potui. Dicebat autem quia si nos eum projiceremus, iturum se longius, et nullatenus rediturum. Sed nec sic assensum meum habens, imo et contra consilium meum intravit. A quo utique introitu salva conscientia eum prohibere non potuit, nec projicere possum, utpote, ut dixi, jam olim in meam receptam curam, et de quo redditurus sum rationem. Diu, fateor, periculum hoc conscientiæ meæ dissimulaveram propter molestiam boni illius hominis : et adhuc dissimularem, si meo iste consilio quoquo modo acquiescere voluisset. Quæ cum ita sint, vestrum est consolari hominem, delinire tristitiam ejus, excusatum me habere de tam rationabili causa. Postremo ipse quoque, ut scitis, in pendulo est, et sæpe cogitavit relinquere domum suam (784). Quod si vellet nunc effectui mancipare, ego non prohiberem, pro eo quod in ea non sine magna anxietate versetur.

nasterio laudat epistola 25. Hic est Petrus, qui Bernardi memoriam, et sententiam de B. Mariæ Conceptione vindicavit adversus alterius Nicolai insultus, ex notis ad epistolam 174. Bernardi alumnus se dicit in libri noni epistola 8 ad capitulum Cisterciense. De Caziaco supra ad epistolam 263.

(784) Huc spectat libri ii epistola 15 Petri Cellensis ad Caziacenses : « *Quandiu patrem vestrum, imo nostrum, vobiscum retinere poteritis, alium ne cogitetis.* » Id intelligendum de Simone, qui tandem mortuo Bernardo in Claram-Vallem se recepit, supra ad epistolam 263.